

Структура та алгоритм індивідуального консультування батьків у практиці психолого-педагогічного консультування

Martseniuk M.O. Structure and algorithm of individual parents counseling in psychological and pedagogical counseling practice / M.O. Martseniuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 31. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 202–213.

М.О. Марценюк. Структура та алгоритм індивідуального консультування батьків у практиці психолого-педагогічного консультування. У статті представлено науково-теоретичний аналіз психолого-педагогічного консультування як провідної форми надання психологічної допомоги при варіантах проблем, що відносяться до взаємин у площині між батьками і дітьми. Проаналізовано специфіку психолого-педагогічного консультування, окреслено основні етапи його здійснення та висвітлено завдання кожного з них. Визначено загальні завдання психолого-педагогічного консультування, що полягають у контролі за ходом психічного розвитку дитини на основі уявлень про нормативний зміст і вікову періодизацію цього процесу. Слідуючи традиціям культурно-історичної концепції Л.С. Виготського, в основу психолого-педагогічного консультування було покладено компонент соціальної ситуації розвитку, принцип системного аналізу всього комплексу особливостей дитячої історії, ієрархії діяльностей і психологічні новоутворення. Встановлено, що психологічна консультація спрямована на майбутнє і розглядається як зміна відношення батьків до себе, до дитини, до проблеми і засобів її розв'язання. Описано узагальнений алгоритм індивідуального консультування батьків, який ґрунтується на поняттях особистісно-терапевтичного підходу Карла Роджерса. Зроблено висновок, що психологічне консультування батьків в сучасному суспільстві стає звичайною культурною практикою і розглядає найважливіший аспект людських стосунків – це стосунки між батьками та дітьми, між дитиною та її оточенням.

Ключові слова: консультативна практика, психічний розвиток, психологічне здоров'я, вік, психологія розвитку, життєва ситуація, поведінкові розлади, мотивація, профілактика розвитку.

М.А. Марценюк. Структура и алгоритм индивидуального консультирования родителей в практике психолого-педагогического кон-

консультирования. В статье представлен научно-теоретический анализ психолого-педагогического консультирования как ведущей формы предоставления психологической помощи при вариантах проблем, которые относятся к взаимоотношениям в плоскости между родителями и детьми. Проанализирована специфика психолого-педагогического консультирования, очерчены основные этапы его осуществления и отражено задание каждого из них. Определены общие задания психолого-педагогического консультирования, которые заключаются в контроле за ходом психического развития ребенка на основе представлений о нормативном содержании и возрастной периодизации этого процесса. Следуя традициям культурно-исторической концепции Л. С. Выготского, в основу психолого-педагогического консультирования был положен компонент социальной ситуации развития, принцип системного анализа всего комплекса особенностей детской истории, иерархии деятельностей и психологические новообразования. Установлено, что психологическая консультация направлена на будущее и рассматривается как изменение отношения родителей к себе, к ребёнку, к проблеме и средствам её решения. Описан обобщённый алгоритм индивидуального консультирования родителей, который основывается на понятиях личностно-терапевтического подхода Карла Роджерса. Сделан вывод, что психологическое консультирование родителей в современном обществе становится обычной культурной практикой и рассматривает важнейший аспект человеческих отношений – это отношения между родителями и детьми, между ребёнком и его окружением.

Ключевые слова: консультативная практика, психическое развитие, психологическое здоровье, возраст, психология развития, жизненная ситуация, поведенческие расстройства, мотивация, профилактика развития.

Постановка проблеми. Сучасний стан соціально-економічного розвитку сучасного українського суспільства обумовив низку проблем у міжособистісних відносинах, поведінці, розвитку свідомості, особистості, зміну стереотипів життєдіяльності, невизначеність перспектив, зниження загальнокультурного рівня підростаючого покоління, дефіцит сприятливого соціального середовища для виховання дітей та молоді. Вирішення зазначених проблем потребують системного втручання в ці процеси практичних психологів, психологів-консультантів, професійна діяльність яких реалізується у сфері оптимізації міжособистісної взаємодії в системі «педагог-дитина», «батьки-дитина», «педагог-батьки».

Одним із провідних видів діяльності практичного психолога є консультивання, зокрема психолого-педагогічне консультивання. Дослідження консультивання як виду професійної діяльності практичного психолога вимагає звернення до науко-

во-теоретичних джерел тих галузей знань, де це поняття отримало достатнє наукове обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Консультування як процес є предметом дослідження різних галузей наук і сфер людської діяльності: медичної (А. Айви, Б. Ворник, М. Бурно, Б. Карвасарський, Е.Ейдемиллер, О. Карагодіна, В. Макаров, В. Менделевич та ін.), психологічної (Г. Абрамова, С. Васьківська, С. Гледдінг, П. Горностаї, А. Єлізаров, Р. Кочюнас, О. Красило, О. Лютова-Робертс, В. Меновшіков, Р. Мей, Р. Немов, В. Уоллес, А. Чернявська, Д.Ельконін, Г.Бурменська, А. Бодальов, В. Столін, Г.Хоміч, Р.Овчарова, В.Хозієв, О. Хухлаєва та ін.), соціально-педагогічної (Л. Завацька, А. Капська, Г. Раковська, В. Сорочинська, Т. Шишковець та ін.).

Мета статті полягає в аналізі сутності та специфіки психолого-педагогічного консультування в контексті індивідуального консультування батьків. Задля досягнення мети були поставлені завдання: розглянути сутність теоретичних основ психолого-педагогічного консультування; висвітлити специфіку та алгоритм процесу консультування такої категорії клієнтів як батьки.

Виклад основного матеріалу. Історія становлення консультативної практики починається значно раніше того часу, коли вона виокремилася в самостійну галузь діяльності. Цей період не входить у галузь наукового знання, але діапазон засобів впливу і здійснення допомоги в практиці повсякденного життя був досить широким і різноманітним. Консультантами-проповідниками називались лікарі, вихователі, знахарі, що займались пошуком життєвої мудрості, інтерпретацією настроїв і почуттів, релігійними сповідями, тощо.

Спочатку в сферу діяльності психологічних консультацій входили переважно діти з відхиленнями в розвитку, а головне завдання складали психотерапія і допомога в соціальній адаптації дітей з тими або іншими формами патології. Поступово сфера консультативної практики стала значно розширюватися за рахунок включення власне психологічних проблем, не пов'язаних з патологією, як-от: висока тривожність дитини, порушення міжособистісних стосунків, труднощі в навчанні, сімейному вихованні і т. д. В той же час, в консультативній допомозі частково зберігається переважна орієнтація на проблеми, що мають яскраво виражений характер, а не на ті, що лише намічаються.

Нині в якості двох основних підстав для психологічної допомоги дітям називають: виникнення кризової життєвої ситуації (розпад сім'ї, госпіталізація, неуспішність в школі та ін.) і гру-

бий або стійкий розлад поведінки (страхи, забіякуватість, крадіство, брехливість та ін.).

У радянській і вітчизняній психології необхідність систематичного контролю за ходом психічного розвитку дітей була обґрунтована в роботах Л. С. Виготського. Це завдання науковцями із самого початку розумілося дуже широко. З уявлень про дитинство як період справжнього формування особистості дитини закономірно слідували висновки про особливе значення умов життя і розвитку дитини та необхідності психологічного контролю за розвитком нормальної дитини з метою своєчасного виявлення навіть легких, далеких від патології труднощів і відставань, профілактики можливих несприятливих варіантів розвитку [2].

Г. Бурменська зазначає, що концепція віку, висунута Л. Виготським, представляється досить потужною початковою парадигмою, у рамках якої можна освоїти цінний теоретичний вклад і практичний досвід різних напрямів і підходів в психології розвитку. Ключове значення мають дослідження, що безпосередньо спрямовані на вивчення специфіки соціальної ситуації розвитку, видів діяльності і форм спілкування, характерних психологічних утворень в кожному періоді дитинства.

В рамках концепції віку Л. Виготського, повноцінна психолого-педагогічна характеристика розвитку дитини (свого роду «психологічний портрет») складається з аналізу трьох основних складових:

1) соціальної ситуації розвитку (кола спілкування і характеру взаємовідносин з дорослими й однолітками в сім'ї, школі і т. д., з суспільством в цілому);

2) рівнів розвитку провідної, а також інших типових для цього віку видів діяльності (гри, навчання, малювання, конструювання, елементів праці і т. д.), оцінки його відповідності віковим нормативам;

3) діагностика характерних для цього вікового етапу перетворень в емоційно-особовій і пізнавальній сферах психічного розвитку дитини, в області самосвідомості [2].

Беручи до уваги вищевикладене, можна таким чином, представити специфіку психолого-педагогічного консультування. До психолого-педагогічного консультування можна віднести обговорення консультантом з клієнтом питань навчання і виховання дітей, навчання чому-небудь і підвищення педагогічної кваліфікації (компетентності) дорослих людей, педагогічного керівництва, управління дитячими і дорослими групами та ко-

лективами. А також, до психолого-педагогічного консультування належать питання вдосконалення програм, методів і засобів навчання, психологічне обґрунтування педагогічних інновацій та ряд інших. Отже, основою психолого-педагогічного консультування виступає вікова психологія.

Психолого-педагогічне консультування спрямоване на практичне рішення найважливішої задачі вікової психології – завдання систематичного контролю за ходом психічного розвитку дітей в цілях його оптимізації і корекції. На відміну від інших видів психологічного консультування, предметом психолого-педагогічного консультування є динаміка і зміст психічного розвитку дитини (підлітка) на кожній віковій стадії розвитку, тобто індивідуальні особливості вікового розвитку [2].

Змістовна специфіка психолого-педагогічного консультування концентрується навколо проблем психічного розвитку дитини. Відповідно до загальної схеми психолого-педагогічного консультування, отримані відомості групуються в чотирьох основних розділах:

- 1) стан здоров'я;
- 2) зведення про особливості соціальної обстановки, в якій дитина виховується і зростає;
- 3) дані про особливості поведінки та діяльності дитини;
- 4) диференційована характеристика розвитку пізнавальної і емоційно-особистісної сфер дитини.

Психолого-педагогічне консультування проходить у декілька етапів, на кожному з яких здійснюється рішення відповідних завдань :

1. Етап збору початкової інформації (первинний прийом, виявлення скарги, уточнення і формулювання запиту, збір анамнестичних даних);
2. Етап комплексного психологічного обстеження;
3. Аналітичний етап (аналіз отриманих даних, їх інтеграція, формулювання психологічного діагнозу й умовно-варіантного прогнозу; складання та розробка напрямків психологічної роботи, розробка системи психолого-педагогічних рекомендацій);
4. Етап консультування і надання психологічної допомоги клієнтові;
5. Етап реалізації корекційних і профілактичних заходів.

Отже, загальним завданням психолого-педагогічного консультування є контроль за ходом психічного розвитку дитини на основі уявлень про нормативний зміст і вікову періодизацію цього процесу [2; 6].

Це загальне завдання визначає вузчі і конкретніші завдання. До таких, на думку фахівців, відносяться:

1. Орієнтація осіб, що беруть участь у вихованні, якими є батьки, вчителі та інші, у вікових і індивідуальних особливостях психічного розвитку дитини.

2. Своєчасне первинне виявлення дітей із різноманітними відхиленнями і порушеннями психічного розвитку і напрям їх у психолого-медико-педагогічні консультації.

3. Попередження вторинних психологічних ускладнень у дітей з ослабленим соматичним або нервово – психічним здоров'ям, рекомендації із психогігієни і психопрофілактики (спільно з дитячими патопсихологами і лікарями).

4. Складання (спільно з педагогічними психологами або педагогами) рекомендацій щодо психолого-педагогічної корекції труднощів у шкільному навчанні для вчителів, батьків і інших осіб.

5. Складання (спільно з фахівцями з сімейної психотерапії) рекомендацій по вихованню дітей в сім'ї.

6. Корекційна індивідуально робота або (та) в спеціальних групах з дітьми і батьками.

7. Психологічна просвіта населення за допомогою лекційної і інших форм роботи [1].

Індивідуальне консультування як різновид терапевтичного впливу є достатньо поширеною формою роботи шкільного психолога, що спирається на різні теоретичні підходи і є еkleктичним за своєю сутністю, що передбачає узагальнення досягнень різних шкіл. Проте, технологічно консультування, на думку науковців, повинно спиратися на поняття особистісно-терапевтичного підходу Карла Роджерса. Основними засадами такого підходу виступають позитивне прийняття клієнта, емпатичне розуміння його внутрішнього світу, віра в сили і можливості людини.

Оскільки, теоретичною основою психолого-педагогічного консультування є психологія розвитку, то головним завданням психолога-консультанта стає визначення на основі поведінкових проявів конкретного варіанта порушень та допомога батькам у розумінні і прийнятті своєї дитини.

Для проведення психолого-педагогічного консультування психолог, спираючись на загальні закономірності вікового розвитку, знання психічних новоутворень і психологічних проблем кожного віку і, узгодивши їх з індивідуальними особливостями розвитку дітей і підлітків, психолог може робити висновки і прогнозувати ситуацію їх подальшого розвитку.

У практиці психологічного консультування варіанти проблем, що відносяться до взаємин між батьками і дітьми, зустрічаються частіше. Індивідуальна психологічна консультація розглядається як зміна відношення батьків до себе, до дитини, до проблеми і засобів її розв'язання і, без сумніву, спрямована на майбутнє. У більшості випадків консультування, саме від батьків вимагається розуміння причин тих труднощів, що виникають у їхніх дітей. Тому, психологу необхідно мати певний «ідеальний» образ дитини і типові варіанти відхилення від нього. Низка авторів вважають, що в якості еталона можна прийняти образ дитини, яка наділена всіма основними компонентами психологічного здоров'я [7].

Відхилення від психологічного здоров'я можна розглядати в двох аспектах. Перший – порушення психологічного здоров'я в цілому, що передбачає наявність у дитини певного рівня агресивності (захисної, деструктивної, демонстративної, компенсаторної, негативної) або страхів (зовнішньої агресії, соціальних, самовираження, самовизначення). Другий – порушення в розвитку окремих компонентів психологічного здоров'я: невміння приймати себе або інших людей, усвідомлювати причини і наслідки своєї поведінки, небажання вчитися, розвиватися, не сформованість необхідних у відповідності до віку новоутворень, відсутність адаптації до умов школи або сім'ї. [6].

Існує певний алгоритм консультування батьків, що є науково обґрунтованим і спирається на поняття та ідеї особистісно-терапевтичного підходу гуманістичної психології. Умовно весь процес консультування можна поділити на декілька етапів, які логічно пов'язані і взаємообумовлені.

Важливою особливістю консультативного процесу – бесіди, виступає той факт, чи прийшли батьки до психолога за власною ініціативою, на його запрошення або за направленням педагога. У першому випадку психолог буде мати справу з мотивованим клієнтом, що, власне, передбачає бажання людини отримати психологічну допомогу, спрямованість на роботу з психологом. Якщо у клієнта відсутня мотивація, то це можна трактувати так, що люди, які направили клієнта до психолога, розв'язують таким чином свої проблеми і трактують консультанта в якості каруючої сили. І саме в школах та дитячих садочках спостерігається високий відсоток клієнтів, яких примусово консультують. Якщо «немотивований» клієнт все ж вимушений з будь-яких причин відвідувати консультанта, зазвичай, своє небажання підтримувати консультативний контакт він виражає по-різному – пропус-

кає зустрічі, відмовляється прийняти відповідальність за процес консультування, часто свій супротив виражає мовчанням [3].

Саме тому, найпершим завданням психолога є формування мотивації свого клієнта (у випадку, коли її немає). З цією метою психолог може скористатися даними психологічної діагностики, досвіду спілкування з дитиною і, таким чином, підштовхнути батька до розмови, до обговорення поведінкових проявів проблем і труднощів дитини. Зазвичай, така тактика має позитивні наслідки і батько, зацікавившись, швидко включається в консультативну бесіду.

На цьому етапі психолог формує для себе внутрішню гіпотезу про причини труднощів, що виникли, і за допомогою уточнюючих запитань її перевіряє.

На наступному етапі роботи психолог або доповнює розповідь батька, що прийшов на консультацію, про поведінкові прояви, які свідчать про наявність певних порушень у дитини, або інформує батька про наявність таких проявів і просить його доповнити картину. Саме на цьому етапі від психолога вимагається вміння вести розмову зрозумілою і доступною для батька мовою, уникаючи незрозумілих термінів і не формулюючи діагноз. Така коректна стратегія унеможлиблює виникнення різного роду бар'єрів і комплексів, сприяючи подальшій роботі.

Тільки після такого сумісного обговорення та порозуміння поведінкових проявів з'являється сенс у необхідності надання загальної назви цим проявам порушення психологічного здоров'я дитини. Розуміння змісту порушень допомагає батькам прийняти і назву цього порушення, тобто, усвідомлювати і контролювати все те, що відбувається.

Якщо батьки погоджуються з тим, що у дитини дійсно має місце те чи інше порушення, то, ймовірно, у них виникне питання: «Чому це відбувається?», «В чому причина того, що сталося?». На даному етапі важливим завданням психолога є попередження появи у батьків почуття провини, оскільки за ним може виникнути опір до подальшої роботи. А також, може виникнути і протилежна реакція, що небезпечна провокаціями виникнення інших ускладнень. Тому є сенс відшукати об'єктивні причини теперішніх проблем у минулому. Це можуть бути: будь-які сімейні проблеми, негаразди, конфлікти, фінансові труднощі, зміна місця проживання, хронічна зайнятість батьків на роботі, тощо.

Проте, психолог забор'язаний планомірно й обережно підвести батьків до аналізу та усвідомлення істинних причин теперішніх

проблем їх дитини. Є сенс використовувати для досягнення цієї мети методу «звичайної картинки», що надасть самому клієнту можливість прийняти або відкинути причину дитячої проблеми.

Подальша робота спонукає до виникнення у батьків питання «Що робити?». Вони погодилися з тим, що певні порушення мають місце, їхні причини зрозумілі і для них є важливим дізнатися, як можна дану ситуацію змінити. Не варто забувати про один з головних принципів психологічної допомоги – це відмова від надання порад. В цьому випадку психолог може і повинен коректно і обережно запропонувати батькам деякі варіанти видозміни ситуації. Але, загальновідомим є факт про силу і непорушність людських стереотипів. Тому, на даному етапі роботи, є необхідність підвищення мотивації батьків до здійснення певних змін через звернення до значимої для батька сфери: здоров'я дитини, майбутньої соціальної успішності, можливості успішного влаштування особистого життя, тощо.

Наступним актуальним питанням, що завжди варто ставити перед консультантом: чи вистачить у клієнта ресурсів для необхідних змін? Робота з ресурсною сферою, а саме роботою щодо її розширення – є необхідною умовою здійснення подальших змін. Відшукувати ресурси можна і в минулому, і в майбутньому: можна згадати, чого батьки вже досягли і набули в питаннях виховання і розвитку дитини, пофантазувати на тему майбутнього здоров'я, досягнень, благополуччя [4].

Висновки. Психологічне консультування батьків в сучасному українському суспільстві стає звичайною культурною практикою. Особливістю психолого-педагогічного консультування є те, що ця форма роботи – зовні справжній айсберг, де вершина – це поведінка дитини і занепокоєння цим дорослого, а нижня його частина – це компоненти дитячого буття, що в психології називається соціальною ситуацією розвитку. У вузькому значенні консультування виступає певним орієнтиром, що забезпечує пізнання батьками своєї дитини і самого себе, а для дитини – це можливість орієнтуватися в самих батьках та у ситуації, що склалася навколо неї.

Психолого-педагогічне консультування розглядає найважливіший аспект людських стосунків – це стосунки між батьками і дітьми, між дитиною і її оточенням. Батьківська позиція, зазвичай, завжди динамічна, навіть, коли вона рухається до консервативності. У контексті консультування, мова, як правило, йде про батьківську децентрацію, тобто, про зміну позиції, що відіграє важливу роль серед причин проблематичності дитячого

розвитку. Алгоритм консультування батьків є науково обґрунтованим і спирається на поняття та ідеї особистісно-терапевтичного підходу К. Роджерса. У відповідності до традицій культурно-історичної концепції Л.С.Виготського, в основу консультування покладена соціальна ситуація розвитку, принципи системного аналізу всього комплексу особливості дитячої історії, ієрархію діяльності і психологічних новоутворень.

Список використаних джерел

1. Богданович Н.Г. Психологическое обследование ребенка в практике возрастно-психологического консультирования: учебное пособие / Н.Г. Богданович. – Иркутск : Иркут. ун-т, 2005. – 100 с.
2. Бурменская Г.В. Возрастно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А.Карабанова, А.Г.Лидерс. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 136 с.
3. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / пер. с литовского В. Матулявичене. – М. : Академ. проект, 1999. – 240 с.
4. Психологическое консультирование родителей: учебное пособие / В.Б.Хозиев, М.В.Хозиева, С.В. Дзетовецкая. – М. : Изд-во Моск. психолого-социального инс-та; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЕК», 2008. – 504 с.
5. Хомич Г.О. Основы психологічного консультування: навчальний посібник / Г.О. Хоміч, Р.М.Ткач. – К. : МАУП, 2004. – 152 с.
6. Хухлаева О.В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
7. Хухлаева О.В. Школьная психологическая служба. Работа с родителями / О.В. Хухлаева. – М. : Генезис, 2008. – 154 с.
8. Шипицына Л.М. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка: Пособие для учителя-дефектолога / Л.М. Шипицына, Е.И. Казакова, М.А. Жданова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 528 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bogdanovich N.G. Psihologicheskoe obsledovanie rebenka v praktike vozrastno-psihologicheskogo konsul'tirovaniya: uchebnoe posobie / N.G. Bogdanovich. – Irkutsk : Irkut. un-t, 2005. – 100 s.

2. Burmenskaja G.V. Vozrastno-psihologicheskoe konsul'tirovanie. Problemy psihicheskogo razvitija detej / G.V. Burmenskaja, O.A.Karabanova, A.G.Liders. – M. : Izd-vo MGU, 1990. – 136 s.
3. Kochjunas R. Osnovi psihologicheskogo konsul'tirovanija / per. s litovs'kogo V. Matuljavichene. – M. : Akadem. proekt. 1999. – 240 s.
4. Psihologicheskoe konsul'tirovanie roditelej: uchebnoe posobie / V.B.Hoziev, M.V.Hozieva, S.V. Dzetoveckaja. – M. : Izd-vo Mosk. psihologo-social'nogo ins-ta; Voronezh : Izd-vo NPO «MODEK», 2008. – 504 s.
5. Homych G.O. Osnovy psihologichnogo konsul'tuvannja: navchal'nyj posibnyk / G.O. Homich, R.M.Tkach. – K. : MAUP, 2004. – 152 s.
6. Huhlaeva O.V. Osnovi psihologicheskogo konsul'tirovanija i psihologicheskoy korrekcii. – M. : Akademija, 2001. – 208 s.
7. Huhlaeva O.V. Shkol'naja psihologicheskaja sluzhba. Rabota s roditeljami / O.V. Huhlaeva. – M. : Genezis, 2008. – 154 s.
8. Shipicyna L.M. Psihologo-pedagogicheskoe konsul'tirovanie i soprovozhdenie razvitija rebenka: Posobie dlja uchitelja-defektologa / L.M. Shipicyna, E.I. Kazakova, M.A. Zhdanova. – M. : Gumanit. izd. centr VLADOS, 2003. – 528 s.

M.O. Martseniuk. Structure and algorithm of individual parents counseling in psychological and pedagogical counseling practice. The article is devoted to scientific-theoretical analysis of counseling as a leading form of psychological help with problems, which belong to the parents – children sphere. The specificity of psychological and pedagogical counseling has been analysed, main stages of its realization have been defined, as well as the objectives for each stage have been defined. General objectives of psychological and pedagogical counseling have been defined; they include the psychological development control of a child on the basis of notions about the normative content and age periodisation of the process. Following the traditions of L.S. Vyhotsky's cultural and historical conception, the component of social situation development, principle of systemic analysis of the whole complex of peculiarities of child's history, hierarchy of activities as well as the psychological neoplasm were the basis for psychological and pedagogical counseling. It has been established that counseling directed into the future is considered as an attitudinal change of parents to themselves, to the child, as well as to the problem and ways of its solution. Generalised algorithm of individual counseling of parents, based on the notions of Carl Rogers' person-centred psychotherapy, has been described. The unconditional positive regard to client, empathic understanding of client's frame of reference, belief in personal powers and abilities of the client

are the basic principles of this approach. The conclusion has been made that parents' counseling in modern society becomes common cultural practice because it regards the most important aspect of human relationships – the between parents and children, between child and its surrounding. Parental position, as usual, is dynamic, even when it tends to conservatism. In the context of counseling, the parents decentration is meant, which plays an important role among the reasons of child's development difficulty.

Key word: counselling practice, mental development, mental health, age, developmental psychology, life situation, behavioural disorders, motivation, prevention of the development (of).

Received December 03, 2015

Revised December 11, 2015

Accepted January 08, 2016

УДК 159.925:159.942.5

О.Б. Мельничук

oxanamelnichuk@ukr.net

Емпатія в структурі професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери

Melnychuk O.B. Empathy in the structure of professional intelligence of future social sphere specialists / O.B. Melnychuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 31. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 213–226.

О.Б. Мельничук. Емпатія в структурі професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери. В статті проаналізовано емпатію та емпатичні здібності як підґрунтя професійної емпатії та складову професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери. Розкрито сутність емпатії як феномена. Узагальнено, що емпатія є усвідомленим співпереживанням психічних станів і почуттів іншої людини та забезпечує здатність до ефективної взаємодії з партнером. Розкрито особливості тлумачення змісту феномена емпатії та підходів щодо визначення видів і складових емпатії в різних психологічних дослідженнях. Показано, що емпатія відіграє важливу роль у професійній діяльності фахівців соціальної сфери, позаяк визначає здатність до прояву професійної емпатії, що є важливою основою професійної взаємодії та надання соці-